

de *La Nacionalitat Catalana*

Enric Prat de la Riba

C

Enric Prat de la Riba

Casa Museu Prat de la Riba

Castellterçol, Vallès Oriental
Pl. Prat de la Riba, 7
08183 Castellterçol
Telèfon: 938666362

Museu d'Història de Catalunya

Plaça Pau Vila, 3
08003 Barcelona
Telèfon 932254700
www.mhcat.cat

C

Museu d'Història de Catalunya

A 100 anys

Fou publicat a Barcelona el maig de 1906, aprofitant la conjuntura política i la fase ascendent de la Solidaritat Catalana, exitós moviment transversal del catalanisme polític que va donar a la teorització nacional de Prat l'aspecte de quelcom original i definitiu. El caràcter estratègic del llibre responia en gran part a les circumstàncies històriques coetànies al moviment solidari, les quals ajuden a explicar la gran significació que va assolir ràpidament *La Nacionalitat Catalana*. A més, l'obra serà oficialitzada amb la promoció de Prat a la presidència de la Diputació de Barcelona l'any 1907.

Somni de Catalunya.

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Amb la col·laboració del Centre d'Història Contemporània de Catalunya i l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Text: Santiago Izquierdo Ballester
Coordinació: Griselda Aixelà
Disseny: Disseny Visual, SL

A 100 anys de
La Nacionalitat Catalana

d'Enric Prat de la Riba

1906 - 2006

La publicació i el format de l'obra

La primera notícia de l'edició de La Nacionalitat Catalana va aparèixer a «La Veu de Catalunya» el 15 de maig de 1906. En aquella notícia se n'anunciava una “gran tirada” i una venda exhaustiva per tot Catalunya. Set dies després, en plena resscada de la manifestació solidària del 20 de maig —l'emblemàtica Festa de l'Homenatge—, el diari regionalista anunciava que el llibre es posava a la venda. L'editava la tipografia “L'Anuari de la Exportació”. La seva publicació encetava la “Biblioteca Popular”, una col·lecció de divulgació que havia d'ésser formada per obres de preu assequible (50 cèntims). El dia 29 «La Veu de Catalunya» anunciava que les vendes s'acostaven al “tercer miler”. La Nacionalitat Catalana esdevindrà, aviat, l'obra més emblemàtica de Prat de la Riba i la més coneguda del nacionalisme català. El llibre, de dimensions reduïdes (128 pàgines), no va tardar a ésser considerat l'obra teòrica culminant del catalanisme i el primer que donava una visió moderna i sòlida del fet nacional català.

Amb aquesta obra Prat de la Riba —el “seny ordenador de Catalunya”, segons expressió d'Eugeni d'Ors— aconseguia sintonitzar amb la nova generació noucentista que iniciava amb força la seva influència el 1906. El llibre es va publicar en un moment d'eclosió del catalanisme polític i d'inici del moviment noucentista. El llibre sintetitzava les noves idees d'un catalanisme decidit a convertir-se en fenomen polític de masses i que mantenia molts punts de contacte amb el noucentisme del grup orsià, amb el qual compartia principis ideològics com els de l'imperialisme, el llatinisme o la formació d'equips de tècnics implicats en el procés de modernització de la societat catalana.

La Nacionalitat Catalana era una compilació que estava lluny de l'obra més extensa que volia escriure el seu autor, i per a la qual s'havia estat preparant intel·lectualment. Les miscel·lànies jurídiques de Prat a la «Revista Jurídica de Catalunya» indiquen que anava integrant materials per a una obra posterior sobre la qüestió nacional, en el marc d'un projecte més ambiciós dedicat a investigar el problema de la Nació i l'Estat. Tanmateix, les seves iniciatives dutes a terme en el conjunt del moviment catalanista, la seva participació en la creació i direcció de la Lliga Regionalista, la tasca de director i editorialista de «La Veu de Catalunya», sumada a la de president de la Diputació de Barcelona i de la Mancomunitat, van impedir Prat realitzar el seu projecte de tractat, del qual ha quedat només un primer esquema a la conferència que va llegir a l'Ateneu Barcelonès el 10 de febrer de 1897 i que fou publicada a «La Renaixença» els dies 11, 12 i 13 d'aquell mes. El llibre aplegava l'esmentada conferència, “El fet de la nacionalitat catalana”, i gran part del llarg pròleg que féu al llibre de Lluís Duran i Ventosa Regionalisme i federalisme publicat el 1905; aquest pròleg es convertí l'any següent en els capítols segon, tercer i quart de La Nacionalitat Catalana, mentre que la conferència constituí, amb algunes esmenes, els capítols cinquè, sisè i setè. Malgrat haver estat confeccionada amb treballs dispersos, l'obra té una innegable unitat temàtica i coherència ideològica. Podem afirmar, inclús, que d'ençà el 1890-1891, quan Prat accedeix a la presidència del Centre Escolar Catalanista, ja té clars els arguments centrals i els principals mecanismes d'anàlisi que temps a venir utilitzarà a La Nacionalitat Catalana.

Els dos darrers capítols i les conclusions són les úniques parts noves, per bé que contenen idees exposades en textos anteriors i en el Compendi de la doctrina catalanista (1894). En total són deu capítols, incloent-hi la introducció i l'acabament: “Introducció” (I), “Provincialisme i regionalisme” (II), “Gènesi del nacionalisme” (III), “Iniciació i difusió del nacionalisme” (IV), “El fet de la nacionalitat” (V), “La idea de nacionalitat” (VI —aquest capítol es va publicar, el 1906 i amb el mateix títol, en el volum XI de la «Revista Jurídica de Catalunya»—), “El fet de la nacionalitat catalana” (VII), “El nacionalisme polític” (VIII), “L'imperialisme” (IX) i “Acabament” (X).

La Nacionalitat Catalana, una obra emblemàtica i definitiva

Amb La Nacionalitat Catalana Prat de la Riba volia fer una nova síntesi doctrinal que s'adeqüés a les noves realitats del catalanisme intervencionista i superés les antigues concepcions vuitcentistes. El llibre no volia ser un treball històric sinó polític, si bé Prat trobà en la història arguments a favor d'un nacionalisme català no independentista, que ell contribuí decisivament a dotar d'una doctrina i, sobretot, d'una estratègia política.

Una de les tesis formulades per Prat defensava que el redreçament econòmic català va començar a finals del segle XVII. A partir d'aquí l'obra recollia els factors de l'Edat Moderna que foren nefastos per a Catalunya, ja abans del 1714. Per Prat, sobre la industrialització i el progrés econòmic s'hi fonamentà la renovació històrica, literària i artística; després van venir la consciència de l'ésser nacional i la voluntat autonomista. Per Prat els drets nacionals eren irrenunciables igual que els de la persona, que no els perd ni tan sols en estat d'esclavitud.

Partint d'un fons conceptual romàntic, Prat de la Riba consolidarà la idea que el catalanisme és una realitat des de finals del segle XIX perquè descansa en un fet de consciència, se sustenta en el fet de la identificació lingüística i s'orienta a la reivindicació natural de la part de sobirania que li correspon.

Des del carlisme i l'integrisme es criticà el fet que l'obra no inclogués la religió entre els trets de la nacionalitat catalana —l'autor enumerava la llengua, el dret civil i l'art com a signes d'identitat nacional, però no mencionava la fe religiosa— i és evident que, malgrat la seva fe catòlica, Prat de la Riba s'allunyava, en aquest punt, del seu admirat Josep Torras i Bages. D'altra banda, Prat defensava que la realització de Catalunya com a nació estava per sobre de les diferents alternatives polítiques. Això implicava lligar el nacionalisme català a la secularització i al pluralisme polítics, en un intent de posar fi a un segle de guerres civils on la intolerància religiosa havia tingut un paper important. A més, per Prat el nacionalisme català tenia una missió modernitzadora i d'euopeització.

El capítol vuitè, on l'autor distingia entre la Nació (entitat natural) i l'Estat (organització política artificial), estava dedicat a proposar solucions —l'estat compost i la federació d'estats nacionals— per trobar l'encaix de Catalunya dins de l'Estat espanyol. En el novè, inspirat per Eugeni d'Ors, apareixia un tema del qual mai no havia parlat abans Prat: l'imperialisme, que ell considerava la culminació de tot nacionalisme. En realitat, però, Prat considerava que l'aplicació pràctica de l'expansionisme català era la intervenció catalana en la regeneració i la governació d'Espanya.

La Nacionalitat Catalana desembocava en l'iberisme, en el vell ideal federal d'unió amb Portugal, un ideal que només seria possible, segons els catalanistes, amb l'autonomia de Catalunya, que allora necessitava la unió amb Portugal per a equilibrar la totalitat ibèrica i garantir l'autenticitat del nou lligam federal amb Espanya.

Les valoracions del llibre

L'efecte de La Nacionalitat Catalana fou tan gran que fins i tot Eugeni d'Ors el va qualificar com el “llibre de capçalera de Catalunya”. Des d'aquest punt de vista, sembla justificada la preeminència que se li acabarà conferint dins el catalanisme. No endebades La Nacionalitat Catalana es confirmava com un llibre destinat a l'allionament de la “massa” dels catalanistes. Convé recordar que el llibre, i Prat mateix, es trobaven en una posició molt central del procés pel qual el catalanisme es vertebrava en una força política moderna, en el període de temps que es va escolar entre la crisi colonial de 1898 i la Gran Guerra. La ressonància del llibre durant aquest període va ser molt gran i va representar l'eix central del catalanisme. El sector catalanista que liderava Prat acabava de llançar el llibre d'una manera ben planificada, en un moment que semblava molt oportú.

A 100 anys de La Nacionalitat Catalana

Les reedicions de La Nacionalitat Catalana

Les reedicions del llibre abans de la Guerra Civil, responien a moments estratègics en què es necessitava refermar-lo com a llibre de referència dels catalanistes. La primera reedició, apareguda el desembre de 1910, es degué a una subscripció popular promoguda per prestigiar la tasca política de la Lliga Regionalista i, sobretot, de Prat de la Riba, molt qüestionada després de la Setmana Tràgica. Aquesta reedició va ser revisada pel mateix Prat. Per a la segona reedició caldrà esperar fins al 1930. Es publicarà en el número vint d'una altra “Col·lecció Popular”. En aquest cas es tractava de relançar La Nacionalitat Catalana just a la sortida de la Dictadura de Primo de Rivera, quan les estructures polítiques catalanistes s'havien de recompondre, així com també la imatge dels homes públics que havien estat al servei de la Mancomunitat.

Entre aquestes dues reedicions (1910 i 1930), es van fer algunes traduccions del llibre. Cal esmentar l'edició castellana amb traducció i a cura d'Antonio Royo Vilanova (feta a Valladolid el 1917), la catalana a les edicions de la revista «Germanor» (Santiago de Xile, 1921) i una altra edició castellana precedida d'un text de denúncia de la supressió de la Mancomunitat per la Dictadura de Primo de Rivera, integrada en una “Biblioteca Catalana” (Buenos Aires, 1925). Aquestes edicions van ser fetes sobre la de 1910. També convé destacar la traducció que se'n va fer a l'italià (el 1924) i que es va publicar a la col·lecció “Biblioteca di Coltura Política” de l'editorial milanesa Alpes.

La tercera reedició, de l'any 1934 i feta per l'editorial Barcino, també va sorgir davant la necessitat de popularitzar el catalanisme conservador, en un moment de fortes tensions en la polititzada societat catalana del període republicà.

Per saber-ne més

AINAUD DE LASARTE, Josep Maria; JARDÍ, Enric.- Prat de la Riba, home de govern, Barcelona, Ariel, 1973.

BALCELLS, Albert: “Evolució del pensament polític de Prat de la Riba”, a AINAUD DE LASARTE, Josep Maria; BALCELLS, Albert (curadors).- Enric Prat de la Riba. Obra completa, Barcelona, Proa-Institut d'Estudis Catalans, 1998-2000. Vol. I: 1887-1898.

CASASSAS, Jordi: “Prat de la Riba i La Nacionalitat Catalana”, estudi introductor i a La Nacionalitat Catalana. Compendi de la doctrina catalanista, en col·laboració amb Pere Muntañola, Barcelona, La Magrana-Diputació de Barcelona, 1993. Edició a cura de Jordi Casassas.

JARDÍ, Enric.- El pensament de Prat de la Riba, Barcelona, Alpha, 1983.

OLIVAR BERTRAND, Rafael.- Prat de la Riba, Barcelona, Aedos, 1964.

PRAT DE LA RIBA, Enric.- Nacionalisme. Textos extrets dels seus llibres, escrits i discursos, Barcelona, Editorial Catalana, 1918. Tria i pròleg d'Antoni Rovira i Virgili.

PRAT DE LA RIBA, Enric.- Articles, Barcelona, Biblioteca de la Lliga Catalana, 1934. Pròleg de Lluís Duran i Ventosa.

PRAT DE LA RIBA, Enric.- La nació i l'Estat. Escrits de joventut, Barcelona, La Magrana-Diputació de Barcelona, 1987. Edició a cura d'Enric Jardí.

>>>>

100 anys d'edicions

1906. La nacionalitat catalana, Barcelona, Tip. l'Anuari de la Exportació. (Biblioteca Popular; 1).

1910. La nacionalitat catalana, Barcelona, “La Cataluña” [F. Giró]. 2ª edició (edició d'homenatge a l'autor, feta per subscripció popular). És l'edició més segura de les que ha tingut el llibre. Fou revisada pel mateix Prat de la Riba.

1917. La nacionalidad catalana, Valladolid, Imprenta Castellana. Traducción y prólogo de Antonio Royo Vilanova.

1921. La nacionalitat catalana, «Folletó de Germanor», Santiago de Xile.

1924. La nazionalità catalana, Milano, Alpes. (Biblioteca di cultura política; 15). Introduzione e traduzione di Cesare Giardini.

1925. La nacionalidad catalana, Buenos Aires, Biblioteca Catalana. Traducció de M. Cases.

1930. La nacionalitat catalana, Barcelona, Les Ales Esteses. (Col·lecció popular de les ales esteses; 20).

1934. La nacionalitat catalana, Barcelona, Barcino. (Col·lecció Popular Barcino; 110). Aquesta edició seguí la de 1910. Adaptant-la a les normes lingüístiques posteriors, l'editor va intercalar dins el text els subtítols que figuren al començament de cada capítol i afegí al capítol VII unes notes correctores d'acord amb el progrés dels coneixements històrics.

1946. La nacionalitat catalana, Barcelona, [s.n.]. Edició clandestina limitada, de cent setanta-cinc exemplars en paper d'edició, vint-i-quatre en paper de fil i un exemplar únic.

1947. La nacionalitat catalana, Mèxic, Edicions de la Biblioteca Catalana. (Edicions de la Biblioteca Catalana; 7). Pròleg, transcripció i notes de Joan Sales.

1977. La nacionalitat catalana, Barcelona, Barcino. Cronologia a cura de Josep Benet.

1978. La nacionalitat catalana, Barcelona, Edicions 62-la Caixa. 1ª edició. (Les millors obres de la literatura catalana; 5).

1981. La nacionalitat catalana. Cap d'Any 1982, Barcelona, Proa. Tirada de 2.500 exemplars, tots numerats, feta com a felicitació de Cap d'Any 1982 de Joan B. Cendrós i família, i en commemoració del 75è aniversari de la publicació de La nacionalitat catalana. Introducció de Joan B. Cendrós i facsímil del pròleg d'Antonio Royo Vilanova per a l'edició en castellà de 1917. Sobrecoberta amb reproducció d'una pintura d'Antoni Clavé.

1982. La nacionalidad catalana, Barcelona, Aymà. (Cataluña en España). Traducción y prólogo de Antonio Royo Vilanova. Nota introductòria de Josep Maria Ainaud de Lasarte.

1986. La nacionalitat catalana, Barcelona, Edicions 62-la Caixa. 2ª edició. (Les millors obres de la literatura catalana; 5).

1987. La nacionalidad catalana, Madrid-Barcelona, Alianza-Enciclopèdia Catalana. (Biblioteca de Cultura Catalana-Alianza; 10). Traducción y notas de Antonio Royo Vilanova. Introducción de Carlos Seco Serrano.

1988. La nacionalitat catalana, Barcelona, Curiosa. Litografies originals de Jordi Curós; edició de Josep Balagué i Tarrés i Josep Pi i Caparrós.

1990. La nacionalitat catalana, Barcelona, Edicions 62-la Caixa. 3ª edició. (Les millors obres de la literatura catalana; 5).

1993. La nacionalitat catalana. Compendi de la doctrina catalanista, en col·laboració amb Pere Muntañola, Barcelona, La Magrana-Diputació de Barcelona. (Biblioteca dels clàssics del nacionalisme català; 30). A cura de Jordi Casassas.

1998. La nacionalitat catalana, Barcelona, Edicions 62-la Caixa. 4ª edició. (Les millors obres de la literatura catalana; 5).

1998. La nacionalidad catalana-La nacionalitat catalana, Madrid, Biblioteca Nueva. (Cien años después; 14). Introducció de Javier Tusell. Edició bilingüe.

1999. La nacionalitat catalana, Barcelona, Columna-Proa. (Biblioteca bàsica de Catalunya).

2006. La nacionalidad catalana-La nacionalitat catalana, Madrid, Biblioteca Nueva. 2ª edició. (Cien años después; 14). Introducció de Javier Tusell. Edició bilingüe.